

ՑՈՒՑԱԿ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ԶԵՌԱԳՐԵՐԻ*

№ 611

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ

Թերթերը՝ 246:— Պրակները՝ 15:— Մեծությունը՝ 20.9×14.8×3.1 սմ.:— **Նյութը՝** բարակ թուղթ:— **Կապը՝** մոխրագույն բարակ ստվարաթուղթ:— **Պահպանակները՝** սկզբում և վերջում կա մեկական բարակ թուղթ, ինչպես նաև երկուական թերթ մագաղաթ. գրված մանր երկաթագրով (11—12-րդ դդ.): Ունի կրոնական բովանդակություն:— **Վիճակը՝** սկզբից և վերջից պակասում է, նաև միջից:— **Գրությունը՝** երկայուն:— **Դատարկ թղթերը՝** 1ա, 34բ, 35ա, 67բ, 68ա, 100բ, 101ա, 132բ, 133ա, 158բ, 163բ, 166ա և 246բ:— **Տողերը՝ 36:— Գիրը՝** նոտորգիր: **Զարդագրություն՝** մատյանում կան բազմաթիվ սիրուն թռչնագրեր, վարդագրեր և լուսանցա-վարդեր, ինչպես նաև մի հատ գլխավար (թ. 13բ) — **Գրիչը՝** անհայտ:— **Պատվիրատուն՝** անհայտ:— **Ծաղկողը՝** անհայտ:— **Ժամանակը՝** 18-րդ դար:— **Վայրը՝** անհայտ:— **Ծանոթագրություն՝** ձեռագիրն ստացված է Նոր Վեհարանի գրադարանից 17 նոյեմբերի 1982 թ.:

ԲՈՎԱՆՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

(Զեռագիրը միկրոֆիլմով լուսանկարված քակսի-միլե մի օրինակն է այն մատյանին, որ ներկայիս

* Շարունակված «Էջմիածին» ամսագրի 1964 թվականի № № Ը—Թ-ից, ԺԲ-ից, 1965 թվականի № № Ը—Ժ-ից, 1968 թվականի № Է-ից, 1970 թվականի № № Դ—Ե-ից, Ժ-ից, ԺԲ-ից, 1971 թվականի № № Ե—Ը-ից, ԺԱ—ԺԲ-ից, 1972 թվականի № № Ա—Բ-ից, Դ-ից, 1973 թվականի № № Ա—Գ-ից, Ը-ից, 1974 թվականի № № Գ-ից, Է—Ը-ից, 1975 թվականի № № Ա-ից, Գ-ից, ԺԱ—ԺԲ-ից, 1976 թվականի № № Բ—Ե-ից, Է—Թ-ից, ԺԲ-ից, 1977 թվականի № № Գ—Ժ-ից, 1978 թվականի № № Ա-ից, Դ-ից, 1979 թվականի № № Բ-ից, Դ-ից, Զ—Է-ից, ԺԲ-ից, 1980 թվականի № № Բ—Գ-ից, Ը-ից, Ժ—ԺԲ-ից, 1981 թվականի № № Ա—Դ-ից, Է-ից, Թ—ԺԲ-ից, 1982 թվականի № № Ա-ից, Գ-ից, Ժ—ԺԲ-ից, 1983 թվականի № № Բ—Գ-ից, Է—Ժ-ից, 1984 թվականի № № Բ—Գ-ից, Ե—Զ-ից, ԺԱ—ԺԲ-ից, 1985 թվականի № № Բ—Գ-ից և Է—Բ-ից:

գտնվում է Ամերիկայի Միացյալ Նահանգաց Լոն-դոն նահանգի Անն Արբոր քաղաքի համալսարանի գրադարանում):

Թ. 159ա.— Ի խնդրոյ Թումայ վրայի ածաբնակ սբ ուխտին Մեծոփայ վանաց և ծայաբար կտրել ածակիր հոգեկից առն այ Յակոբայ վրայի Ղրիմեց-ւոյ աշկտի Գեորգեայ վրայի Եղնկացոյ յղգս ապ-գակնեց բաժանման:

(Մատյանում կան մի շարք աղյուսակներ ապգակ-ցական կապերի, ամուսնության թույլատվության և արգելման մասին, հետևյալ էջերում՝ 159բ, 160ա, 161ա, 161բ, 162ա, 162բ, 164ա, 164բ և 202բ: Այս վերջին էջը վերնագրված է «Գիրք դատաստանի»):

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թ. 208ա.—ապիթեպ բն.տր.կ.ն է ամցան լալին ցնել և անտղալ յիրս ամ լինել. ակյն ոչ է հնար որ իշխնելեն և յապկնէ բնւիս. և այդ յոյժ քաջաբա-նից. մի չափ և մեղմիցէ ուր ամ ինչ գծ սղաղեալ եղև և գրէ թէ յիսկպանէ. վայ վամսն պկնի մեր եկեայլոյ վհարս և զեղբարս. ի պկն ժմկա աղչեմ մաղթանօք պղոյով և պոյ սկւ սղալանս ուղղեսջիք պահիք ընթերցմք տաղիւ. և պիրաւացի թերին լցջէք որպէս վերագոյն ծանուցաւ պի հարկ և ի վեր քան պիսրկ պիսալանացն ունիմ պճո նիս պրիծն անձին. պոր պներգծիկն խափանէ հոյն, և ապա վախտս մրմնոյն. և պի փայտ անվարժին համօրէն սեռի և յապգի. և դձ անպարապի. պի ըղ ըստեամբ ախտածէ տիւ. վմանկոււս ունէին բանի. և պպան-դըխտի և պանտեղլի և պանտեղնկլի և գրչւն, և պիկոկլի ներքնոց և արտաքնոց զգայւնց տկրլի. և վմարտս դի-ւաց. և պպկսի գծեաց գծագրեն և պաղքատի մատենից յորոց պիսիթս հաւաքել ի դէպէր բանից. ապա թէ ընտանի ապգիս բարոյից պիսնցն լինիջիք պարսա-լիչ. և ոչ ուղիղ գիտելով զգծ հայկազնեայցս պաղկս. միանգամայն պչափ անձին անմեղադիր ձեպ այրոցիկ լինիմք. ապա թէ սիրով մերոյս պատահիք բանից. և խնամիչ կամօք պթերին լնուցուք ի տէ պիտուցմա առջիք բրց. և զգանձս բանից ձերով երկամբք յեկղցիս ամբա-րեսջիք. յիշտկ բրց մնալ ձեպ ի նմ. բայց ձեռն արկլի ձեպ այսմ իրողլի եղև. ի թուին հյց ՈԼԳ (1185). և շրջանին երթալոյ ի բաց. ձԱ (101). որ կոչի փոքր. իսկ Հոռոմին. ՆԾ յայսմ անիշխանէ թգրն մերոյ ի վաղընջուց ի ժմկի մնացելոց սկւ իշխանց ի կողմանս հաչննոյ ըթ ժմկս անուանելոյ Հասա-

նայ կրաւորեցելոյ. և որդոյ նր Վաղտանգոյ. ի դղելի որ անուանի Հայթերք գլխաւորի այլոց իշխանաց. և կողմանց Կիլիկիայ մեծ իշխանին Ռուբենի. յամի յորում մեռաւ յաղթող թգրն վրաց Գորգի, ի հալւն տն Գրիգորի հայոց մեծագ. և դիտապետն տն Ստեփանոսի տանա աղուանից յ(աշխարհ) իս Առախտոյ, ի նահանգիս որ կոչի մայրաքղքին Գանձակ յնայ և եղբայրանոցս անուանեալ Բասնոյ. սկզբնաւորել ի լեռնջակողմ մենաստանին կոչեցելոյ Հռոմաշէն. ըդ հովանեաւ սքց եկղցեց կուսանացն իիշեցելոց ձեռնտուութ հօր Յովնեփայ և եղբօր Պոսի յորդորմբ ի յոջարկիս: Բայց գծագրուի յիշուկիս ի նխադրես գրոց դաստի եղև պիկտծ սր ի ձեռն մեր միանգամ ոչ է 9 (=որպէս) ասցել կանխաւ պատճռն. և արդ որքան է կարի գծ արկանեմք հիսել պկնի պիր. դաստի: Ընդորս և վայս ևս մաղթեմք. որ թէ պտիի և հճ ունց թուի յօրինակէ աստի քս ել պիրս դաստի ըդ նմին փսեւցիք և պիշտուկ վայս յիշուկէ նոքօք վմեպ. որովք համօրէն յիշեալ յիշիք ի Քս Յս ի տր մեր:

Չայս մակրագիծ յիշուկրս յետո գրե որ, թուղթ մի շրջէ որ նշան կայ:

ՀԻՇԱՏԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Կազմի առաջին երեսին գրված է)

Վեհին

24 օձ.

(նույն տեղը տպված է)

OPB

ARMENIAN MANUSCRIPT

University Microfilms, Inc.

Ann Arbor, London.

Թ. 3բ.— Պակաս են մեջէն

1, 128 և 129 թերթերը:

Պրակ Ժ և ԺԱ 18 թերթ ունին:

Պրակ ԺԵ 12 թերթ ունի,

Վերջէն 4 թերթ կը պակսի:

6 յնս. 1959

S.Ա.Ն. (Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսիսյան—Ն. Մ.):

Թ. 13ա.— (Կա մի փոքր կնիք, 2 սմ. տրամագծով, որ անընթեռնելի է):

Թ. 17բ.— Տիրան, հայր (երկաթագրով գրված):

Թ. 26բ.— Այս կանոն պարտ է պահել յետ երկրորդի կանոնաց Նիկիոյ գրեկ յառաջ 8 թուղթ. և անդ գրի՛ր:

№ 612

ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՒՆ

Թերթերը՝ 50:— Պրակները՝ 4:— Մեծությունը՝ 20.6×17.4×0.6 սմ.:— Նյութը՝ տետրակի հասարակ թուղթ:— Կազմը՝ չունի, սակայն յուրաքանչյուր պրակ տետրակի կանաչավուն թղթյա շապիկ ունի:— Պահպանակներ՝ չունի:— Վիճակը՝ անբավարար, առաջին սյրսլը (տետրակը) պակասում

է, իսկ շրոշ թերթեր պոկված ճն:— Գրությունը՝ միասյուն:— Դատարկ թղթերը՝ բոլոր թերթերի կոնակի մասը դատարկ է, բացի 46բ էջը, ինչպես նաև 47բ—50բ էջերը:— Տողերը՝ 20:— Գծումները՝ թուղթն ինքնին գծավոր է:— Գիրը՝ շեղագիր:— Չարդագրություն՝ չունի:— Գրիչը՝ Սահակ արքեպիսկոպոս Տեր-Հովհաննիսյան (1879—1965):— Պատվիրատուն՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Ս. Վապգեն Առաջին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս:— Ժամանակը՝ 1959—1966 թթ.:— Վայրը՝ Ս. Էջմիածնի վանք:— Ծանոթագրություն՝ ձեռագիրն ստացված է Նոր Վեհարանի գրադարանից 17 նոյեմբերի 1982 թ.:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. 1ա.— Ծծումը Աստուածաշունչ Ս. Գրքում:

Ս. Մարմնի օծման մասին:

Թ. 5ա.— Թագավորների օծումը Հին Կտակարանում:

Թ. 6ա.— Օծումը Նոր Կտակարանում:

Թ. 10ա.— Զեռնադրությունը առաքյալների ժամանակ:

Թ. 12ա.— Օծումը առաքյալների ժամանակ:

Թ. 15ա.— Հիվանդների օծումը:

Թ. 17ա.— Ս. Միւռնի գործածությունը Հայաստանյայց եկեղեցում:

Երեխաների մկրտությունը:

Թ. 19ա.— Ս. Միւռնի գործածությունը այլ դեպքերում:

Թ. 20.— Սրբազնագործ պաշտօնյաները:

Թ. 22ա.— Զօրինյաց կամ Աստուածահայտնության օրը Ս. Միւռնի գործածությունը:

Թ. 24ա.— Թագավորների օծումը հայերի մեջ:

Թ. 29ա.— Ս. Միւռնի մասին:

Թ. 30ա.— Ս. Միւռնի օրհնության իրավունքը:

Թ. 32ա.— Հայոց Ս. Միւռնը (այստեղ տրվում է Ս. Միւռնի բաղկացուցիչ 45 կյութերի և ծաղիկների անվանացանկը և քանակը—Ն. Մ.):

Թ. 38ա.— Ս. Միւռնի օրհնությունը:

Թ. 46ա.— Ս. Միւռնի օրհնությունները հին դարերում:

Թ. 47ա.— Ս. Միւռնի օրհնությունները քսաներորդ դարում:

(Զեռագիրն ժամանակին կարդացել է Վահան արքեպիսկոպոս Կոստանյանը (1881—1960) և մի շարք տեղեր կարմիր թանաքով որոշ սրբագրություններ է կատարել):

ՀԻՇԱՏԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Վեհափառ Հայրապետի ձեռագրով գրված է հետևյալը յուրաքանչյուր պրակի շապիկի վրա):

(Պրակ) 2. Զեռագիր Սահակ արքեպ.

1966:

(Պրակ) 3. Զեռագիր Սահակ արքեպ.—ի Տեր-Յովհաննէսեանի:

1966:

(Պրակ) 4. Զեռագիր Սահակ արքեպ.—ի

1966:

(Պրակ) 5. Ձեռագիր Սահակ արքեպ. Տեր Յովհաննէսեանի:

1966:

(Ձեռագրում կա նաև երկու թուղթ.—

ա. ձեռագրի գովանների ցուցակը.

բ. 11 կիշենների ցուցակը, ըստ երևույթի տպագրության համար):

№ 613

ԴԻՈՆԵՍԻՈՍ

Թերթերը՝ 379:— Պրակները՝ 32, յուրաքանչյուրը 12 թերթից, բացի Ա և ԼԱ պրակները, որոնք 10 թերթ ունեն, իսկ ԼԲ՝ 11:— Մեծությունը՝ 17.5×12.3×5.8 սմ:— Նյութը՝ սպիտակ դիմացկուն թուղթ:— Կապմը՝ հայկական կազմարարական արվեստի հիմնադրի մի նմուշ է սա:— Կարմիր կաշեպատ տախտակ, որի երկու երեսին և կողքին կան ճշումով և ոսկեգույնով նկարված ծաղիկներ, թռչուններ և վարդեր: Առաջին երեսի վրա փոքրիկ օվալաձև շրջանակում նկարված է Քրիստոսի խաչելությունը, որի վերևի մասում գրված է «Յ. Ն. Թ. Հ» տառերը, իսկ կապի կռակում, նույնիսկ փոքրիկ օվալաձև շրջանակում նկարված է Տիրամայրը, որ գրկած է իր որդուն՝ Հիսուսին: Կապի կողքի մասն էլ վարդարված է ոսկեգույն վարդերով և մեծատառերով գրված է ձեռագրի մատյանի անունը, այսպես «Դիոնեսիոս»:— Պահպանակները՝ սկզբում կա մի թերթ հաստ թուղթ:— Վիճակը՝ գերազանց:— Գրությունը՝ միասյուն:— Դատարկ թղթերը՝ 3բ և 374ա—379բ:— Տողերը՝ 22:— Գծումները՝ ճշումով:— Գիրը՝ նուրբգիր:— Ձառագրություն՝ չունի:— Գրիչը՝ Ստեփաննոս Երվանդի, կամ Լեհացի (17-րդ դար):— Պատվիրատուն՝ անհայտ:— Ժամանակը՝ 1662 թ.:— Վաճը՝ Ս. Էջմիածնի վանք:— Ծանոթագրություն՝ սույն արժեքավոր ձեռագիրն ստացված է Նոր Վեհարանի գրադարանից 17 նոյեմբերի 1982 թ.:

ԲՈՎԱՆԴԱՎՈՐԹՅՈՒՆ

Ձեռագիր մատյանը իանդիսանում է Ա դարու հույն հոգևորական Դիոնեսիոս Արիսպագացու մեկ աշխատությունը, որ հետագայում լատիներենի է թարգմանվել, որից Ստեփաննոս վարդապետ Լեհացին 17-րդ դարում Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում հայերենի է թարգմանել:

Ինչպես հայտնի է, Դիոնեսիոս Արիսպագացին Ա դարում քրիստոնյա դարձավ Պողոս առաքյալի (-67) քարոզչությամբ և ապա ձեռնադրվեց եպիսկոպոս Աթենացոց, իսկ հետագայում՝ նահատակվեց հրով: Դիոնեսիոսը թողել է եկեղեցական բնույթի մի ընդարձակ աշխատություն, որ հետագայում թարգմանվել է նաև այլ լեզուներին:

17-րդ դարում Ստեփաննոս Լեհացին կամ Իվովյան Լեհաստանից փախչելով կաթոլիկ դարձած Նիկոլի Խալաժանյանից նկրավ Էջմիածին և իր հետո-

թյան շնորհիվ, ինչպես գրում է Հրաչյա Աճառյանը, Փիլիպպոս Կաթողիկոսից (1633—1655 թթ.) վարդապետական աստիճան ստացավ: Նա գիտեր քաջ լատիներեն: Մայր Աթոռում սովորեց նաև հայերեն և լատիներենից թարգմանեց վանական արժեքավոր գործեր, ինչպես՝ Պատմություն Հովսեփոսի (1660), Դիոնեսիոս Արիսպագացի և լուծմունք նորին (1662), Վարք Դիոնեսիոսի և հիշատակարան յուր, Արիստոտելի մետաֆիզիկան, Հաղագս մարդկային հոգվի (1668) և այլ աշխատություններ:

Ստեփաննոս Լեհացին սույն ձեռագիրը գրել է 1662 թ., ինչպես նշված է մատյանի հիշատակարանում, Հակոբ Դ. Ջուլյանցի կաթողիկոսի (1655—1680 թթ.) օրոք:

Թ. 2բ.— Դիոնեսիոսի Արիսպագացու եպիսկոպոսի աթենացույ՝ առ Տիմոթեոս եպիսկոպոս Եփեսացու, յաղագս երկնայնոց քահանայապետության:

Թ. 3ա.— Ցանկ գլխոյս:

Թ. 9բ.— Գլուխ երկրորդ: Եթե վայելաբար աստուածայինքն և երկնայինքն ի ձեռն աննմանիցն նշանաց երկին:

Թ. 22ա.— Գլուխ երրորդ: Ձինչ է քահանայապետություն. և քինչ քահանայապետութեան իմածուած:

Թ. 27ա.— Գլուխ չորրորդ: Ձինչ նշանակե հրեշտակաց մականություն:

Թ. 34ա.— Գլուխ հինգերորդ: Վասն էր ամենայն երկնայինքն Էութիւնք ըստ հասարակաց հրեշտակք կոչին:

Թ. 36բ.— Գլուխ վեցերորդ: Որ առաջին վայր երկնայնոցն Էութեան, ո՞ր միջին, և ո՞ր վերջին:

Թ. 39ա.— Գլուխ եօթներորդ: Յաղագս սերովբէիցն և քերովբէից և սլոռոց. և յաղագս առաջին քահանայապետութեան նոցա:

Թ. 50բ.— Գլուխ ութերորդ: Յաղագս տէրութեանց, և պորութեանց, և իշխանութեանց, և յաղագս միջին քահանայապետութեան նոցա:

Թ. 56բ.— Գլուխ իններորդ: Յաղագս պետութեանց, և հրեշտակապետաց, և վերջին քահանայապետութեանց:

Թ. 63բ.— Գլուխ տասներորդ: Վերստին առումն և ժողովումն հրեշտակականին բարեկարգութեան:

Թ. 65բ.— Գլուխ մետասաներորդ: Վասն է՞ր ամենայն երկնային Էութիւնք առ հասարակ պորութիւնք երկնային կոչին:

Թ. 68ա.— Բնաբան. ԲԺաներորդ: Վասն է՞ր մարդկան քահանայապետք հրեշտակք կոչին:

Թ. 70բ.— Գլուխ երեքտասներորդ: Վասն է՞ր ի սերովբէն ասի մաքրի մարգարէն Նայի:

Թ. 78բ.— Գլուխ չորեքտասներորդ: Ձինչ նշանակե աւանդեալն հրեշտակական թիւ:

Թ. 92բ.— Սրբոյն Դիոնեսիոսի Արիսպագացու եպիսկոպոսի Աթենացու, առ Տիմոթեոս աշակերտն Պողոսի եպիսկոպոս Եփեսոսի. յաղագս եկեղեցական քահանայապետութեան:

Գլուխ Առաջին: Ձինչ է եկեղեցական քահանայապետութեան աւանդութիւն և վի՛նչ այտորիկ պիտումն:

Թ. 100բ.— Գլուխ երկրորդ: Յաղագս ի մկրտության կատարման:

Թ. 113ա.— Գլուխ երրորդ: Յաղագս ի ժողովի կատարման:

Թ. 133ա.— Գլուխ չորրորդ: Յաղագս մեռնի կատարման. և նովա կատարելոց:

Թ. 144ա.— Գլուխ հինգերորդ: Յաղագս քահանայականաց կարգաց և կատարման:

Թ. 156բ.— Գլուխ վեցերորդ: Յաղագս նովրեցելոց կարգաց:

Թ. 163ա.— Գլուխ Է. երրորդ: Յաղագս ի վերայ նեցեցելոց կատարման:

Թ. 178ա.— Գլուխ Առաջին: Զինչ դիտաւորութիւն գրոցս, և զինչ յաղագս աստուածային անուանց անտրութիւնք և ասացեալքն:

Թ. 197ա.— Գլուխ երկրորդ: Նոյն ինքն բարերարութիւնն ի սրբական ասացելոցն օրհնաբանի. որոցել և յայտնել զԱստուածապետական բոլոր գոյութիւնն:

Թ. 212ա.— Գլուխ երրորդ: Թէ զինչ է աղօթից զօրութիւն: Եւ յաղագս երանելոյն յեռթէոսի: Եւ յաղագս երկիւղածութեան. և շարագրութեան աստուածաբանականի:

Թ. 216բ.— Գլուխ չորրորդ: Յաղագս բարոյ, լուսոյ, անկութեան, տոփման, վարման, նախանձու: Եւ եթէ չար ոչ գոյէ և ոչ ի գոյից. և ոչ ի գոյսս:

Թ. 262բ.— Գլուխ Ե: Յաղագս էի. յորում և յսղագս յարացուցի:

Թ. 278բ.— Գլուխ Զ:

Թ. 282ա.— Գլուխ Է. երրորդ. Յաղագս իմաստութեան. մտաց բանի. ճշմարտութեան. հաւատոյ:

Թ. 293ա.— Գլուխ Ը: Յաղագս զօրութեան. արդարութեան. փրկութեան. փրկանաց. յորում և յաղագս անհաւասարութեան:

Թ. 301բ.— Գլուխ Թ: Յաղագս մեծի. փոքու սորին. այլոյ. նմանոյ աննմանոյ կայից. շարժութեան. հաւասարութեան:

Թ. 311բ.— Գլուխ Ժ: Յաղագս ամենակալին հնոյն աւուրց յորում և յաղագս յաւիտենի և ժամանակի:

Թ. 314ա.— Գլուխ ԺԱ: (Թ. 314բ) Յաղագս խաղաղութեան ինքնագոյոյ. և ինքնակենաց և նոցունց նմանեաց:

Թ. 322ա.— Գլուխ ԺԲ: Յաղագս սրբոյն սրբոց թագաւորին թագաւորաց. տեառն տէրանց այն աս (Թ. 322բ) տուծոց:

Թ. 324բ.— Գլուխ ԺԳ: Յաղագս կատարելոյն. և միոյն:

Թ. 338բ.— Գլուխ Դ: Թէ ոչինչ է ի վզալեացս ամենայն զգալեաց գերունակապէս պատճառն:

Թ. 339ա.— Գլուխ Ե: Թէ ոչինչ է ի մնացականացն ամենայն իմացականացն գերունակութեան պատճառն:

Թ. 347ա.— Առ Պողիկարպոս քահանայապետ, թուղթ Է:

Թ. 352բ.— Առ Դիմոփիլոս սպասաւոր յաղագս անձնիշխան գործոյ և քաղցրութեան: Թուղթ Ը:

Թ. 364ա.— Թուղթ Ժ: Առ Յովհաննէս աստուածաբան առաքեալ և աւետարանիչ աքսորեալ ի Պատմոս կղզէ:

Թ. 365ա.— Թուղթ Դիոնէսիոսի Արիսպագացոյ. առաջին եպիսկոպոսի Աթենացոց քաղաքին: Չոր գրեաց նա պատասխանի թղթոյն Տիտոսի եպիսկոպոսի Կրետացոց: Յաղագս նեցման սուրբ Աստուածածնին և միշտ կուսին Մարիամո:

Թ. 369ա.— Թուղթ Դիոնէսիոսի Արիսպագացոյ: Յաղագս մահուան Պետրոսի և Պողոսի, առ Դիմոթէոս աշակերտն Պողոսի:

ՀԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ

Թ. 1ա.— Յառաջաբանութիւն գրոց:

Նախ քան զձեռնարկել յիրողութիւնս՝ արժան վարկանիմ պատճառ արտագրել. թէ վասն է՞ր համարձակեցայ վերստին թարգմանութիւն առնել մի գուցէ թուեցի ումեք աւելորդ գոյ աշխատութիւնս մեր: Արդ վասն զի թարգմանութիւնս սրբոյն Ստեփանոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի՝ էր դժուարիմաց, և բնաբանն ի բազում տեղիս փոփոխեալ. և մեկնութիւնս առ ի սրբոյն Մաքսիմոսէ արարեալ, կիսակատար թարգմանեալ, քանզի ոչ եթէ ինքն սուրբն Ստեփանոս մեկնեաց, որպէս ոմանք կարծեն, այլ ի յունաց բարբառոյ ի մերս թարգմանեաց: Վասն որոյ եւ Ստեփանոս Երմիակի յետին ի բանասիրացն, ի խնդրոց եղբարց ուսումնասիրաց, ի դուռն Սրբոյ Աթոռոյ Էջմիածնի, համարձակեցայ միւսանգամ թարգմանել ի լատինացոց բարբառոյ ի հայոց լեզու, թէ զբնաբանն, և թէ զմեկնութիւնն լիակատար և զիւրաքանչիւր գլուխ բաժանեցի ի գլխաւոր մասունս, զորոց ցանկս ըստ իւրաքանչիւր մասանց ի սկիզբն գլխոց համառօտիւք եղի, զի այսպէս դիտաւորութիւն բանիցն դիւրաւ իմացի: Եւ ապա զկնի իւրաքանչիւր մասին, բնաբանին մեկնութեան շարագրեցի: Եւ արտաքոյ մեկնութիւնս զոր արարեալ էր սրբոցն Մաքսիմոսի յունաց վարդապետին, այլուստ ևս բազում բանս մեկնողականս առ ի բացայայտութիւն նկարագրին (Թ. 1բ) դրոշմեցի: Եւ գիտելի է ուսումնասիրացն զի արտաքոյ շարագրութեանս որք այսօր առ մեզ են, զայլ ևս իրողութեանս յիշատակ իւր կորովամիտ իմաստութեան սուրբն Դիոնէսիոս թողեալ էր. որք ոչ են ի միջի այսօր և զորս ինքն յիշատակի, և են այսօրիկ: Ա. Յաղագս նշանական աստուածաբանութեան: Բ. Յաղագս անձին: Գ. Յաղագս աստուածայնոցն օրհնաբանութեանց: Դ. Յաղագս աստուածաբանական տպաւորութեանց: Ե. Յաղագս արդարոյ և աստածայնոյ իրաւագործութեան: Զ. Յաղագս իմացականացն և զգիտցն, իսկ մնացեալ շարագրութիւնքն որ այսօր առ մեզ գրտանին են այսօրիկ.....

Թ. 364բ.— Յիշատակարան գրոց:

Ընտրիւ և գթութեամբն Աստուծոյ եւ՝ Ստեփանոս Իլովացի, յետին ի բանասիրաց, տեսեալ զգիրս սրբոյն Դիոնէսիոսի այլափոխեալ և բազում տեղիս ապականեալ, փոյթ յանձին կալայ վկայութիւն

թարգմանել ի լատինացուց բարբառոյ ի մեր լեզուս և վայս աշխատութիւնս յանձն առի մանաւանդ վասն յիշելոյ:

Արդ եթէ ինչ բարոք և հաճոյ թուեսցի ուսումնասիրաց և ընթերցողացոյ, փառք և գոհութիւն տուողին պնտրիս. իսկ եթէ ինչ ոչ ուղղակի և ընդդէմ արուեստաբանութեան քերթողացն գտանիցի, աղաչեմ ներել պակասութեանս քանկի այսքան մեր կար: Արդ թարգմանութիւն գրոյս եղև ի թուարեութեան տումարիս հայոց ՌՃԺԱ (1662—Ն. Մ.), և ի հայրապետութեան տեառն Յակոբայ սրբապան կաթողիկոսի ամենայն հայոց, որ վկնի երիցս երանեալ Հայրապետի Տեառն Փիլիպպոսի յաջորդեաց պաթոնն Լուսաւորչին պոր Տէր Աստուած երկայն աւուրս պահեսցէ, ի պարծանս հայոց ապգիս և ի հաստատութիւն կաթողիկէ եկեղեցու: Եւ արդ հայցեմ ի բարեսէր ուսումնասիրաց անձանց և ի ճաշակողացոյ յայսր հոգևոր սեղանոյ, յիշատակել վիս ի մաքրափայլ մաղթանս և ինձ ներումն յանցանաց շնորհել. թերևս աղօթիւք (Թ. 365ա) ձերովք ցօղն ողորմութեան մայրապիրին Աստուծոյ ցողեսցի ի շիրիմ ոսկերաց իմոց և աւուրս գրեսցի ի դպրութիւն կենացս, որով և դուք եղիջիք ի մատեանս կենաց վերին դպրութեան ամեն:

Ընդ ամին մաղթեմ և վայս դուպաքեայ յիշատակս դրոշմել. եթէ ոք վայս իրողութիւնս գաղափար դիցէ, ուստի և ինքն յիշեալ լիցի ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, որ է օրինեալ յախտեանս. Ամէն:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Սկզբի պահպանակի վրա գրված է)

Դիոնեսիոս:

Թ. 208բ.— Hierotheos (տպւն Թ. 237բ):

Թ. 348ա.— Apollphanos, ուսումնակից, և ապական Դիոնեսիոսի:

Թ. 352բ.— Dimophilos.

Թ. 361ա.— Cōrpus.

Թ. 363բ.— Titus Crete.

Թ. 364բ.— ՌՃԺԱ—1662:

Թ. 365բ.— Պարապոս... կեոպ:

Թ. 366ա.— Ձգայ աշխարհի:

Թ. 366բ.— Ծնեալ 9 յ. ք:

Թ. 367ա.— Յորժամ հաւատ ... 43 ամաց ի 10 ամի Claude կարճ:

Թ. 367բ.— Publius.

Թ. 368ա.— Clement փոխանորդ Ս. Պետրոսի: Յովհաննէս արտաքսեալ ի Պատմոս, ի Domitian prophet, 90 ամաց, Pharos մինչև յամս Trajan կայսեր:

Թ. 368բ.— Spm. Fescenius, Pescenius, Rusticus Eleutherus, Catalla, 110 ամաց, St. Deny²

Թ. 372ա.— Armenon.

Թ. 373բ.— Ի սկզբանէ:

Թ. 378բ.— Մովսէսի և Եղիայի:

Թ. 379բ.— Բ. (այսինքն՝ 40—Ն. Մ.) Ղ2 (այսինքն՝ դրոշմ—Ն. Մ.):

№ 614

ԳԻՐՔ ԶԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թերթերը՝ 130:— Պրակները՝ 12, յուրաքանչյուրը 12-ական թերթից, բացի ԺԲ պրակը 4, իսկ Ա և ԺԱ պրակները 8 թերթից են:— Մեծությունը՝ 18.4×14.2×3.1 սմ:— Նյութը՝ դեղնած և կեղտոտած դիմացկուն հաստ թուղթ:— Կազմը՝ կաշեպատ տախտակ, որի երկու երեսին երկրաչափական գեղեցիկ պարզեր են նկարված ճնշումով: Ժամանակին եղել են երկու կապիչներ, որոնք հետագայում ընկել են: Սույն մատյանի կազմը միջնադարյան կազմարարական արվեստի գեղեցիկ նմուշներից է: Ծայրերը որոշ տեղեր պոկված են:— Պահպանակները՝ սկզբում և վերջում կա երկուական թերթ դեղնած և կեղտոտած մագաղաթ, որի վրա Նոր Կտակարանից գրություն կա, գրված մանր երկաթագրով, շուրջ 11—12-րդ դարերի:— Վիճակը՝ բավարար, սակայն որոշ թերթերի տեղաշարժ կա:— Գրությունը՝ միասյուն:— Դատարկ թղթերը՝ 122բ—126ա, 130բ:— Տողերը՝ 15:— Գծումները՝ ճնշումով:— Գիրը՝ բոլորգիր:— Զարդագրություն՝ մատյանն ունի միջնադարյան շատ գեղեցիկ մանրանկարչություն: Կան երեք գեղեցիկ զուխապարզեր (թթ. 1ա, 50ա և 71ա), երեք թռչնագրեր (թթ. 1ա, 41ա և 71ա), հինգ վարդագրեր և ութ լուսանցավարդեր:— Գրիչը՝ Հակոբ աբեղա Տրապիզոնցի:— Պատվիրատուն՝ Հովակիմ արքեպիսկոպոս Կոստանդնուպոլսի (հետագայում պատրիարք 1461—78 թթ.):— Ծաղկողը՝ անհայտ:— Ժամանակը՝ 1438 թ.:— Վայրը՝ անհայտ:— Ծանոթագրություն՝ 1983 թ. փետրվարի 4-ին ստացված է նվեր Մարի Կանինյանից (Լոս Անջելես, ՄՄՆ) ի հիշատակ իր հանգուցյալ հարազատների:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. 1ա.— Սահմանադրություն դաստիարակության նորածնելոց մանկանց, որք հրաւիրելոց իցեն յաստիճան քահանայութեան. խրատք հարկաւորք և պիտանիք արարեալ մեծ վարժապետին Գրիգոր հռետորին:

Թ. 50ա.— Ձգենու եպիսկոպոսն և այլ քահանայք ըստ արինի. և դպիրքն բուրվառով. և լուցեալ լապտերաք. խաչ առաջի. և գաւազանն ի ձեռնին եկեցեն արտաքս. և ասեն շարական. ըստ տաւնի աւուրն. կամ Ուրախ լեր Սուրբ Եկեղեցի. և Եպիսկոպոսն ծխէ խունկ սրբոյ սեղանոյն. և սարկաւազն ձայնէ ...

Թ. 71ա.— Կանոն ձեռնադրութեան քահանայի: (ձեռնադրության սույն մատյանի բազմաթիվ էջերը գրված են հայկական հին խաչերով. այսպես՝ թթ. 49ա, 49բ, 65ա, 65բ, 69ա, 69բ, 71ա—72ա, 73բ, 101ա, 101բ և այլն):

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թ. 117բ.— Գրեցաւ գիրքս ձեռնադրութեան թվ. ՊԶԷ (1438—Ն. Մ.). ի վաղեւում արևիկապիտոպո-

սին Տեր Յովակիմին Կոստանդնուպոլսի. Վոր Տեր (թ. 118ա) Աստուած վաշխեալ տացէ յամերամսն Ժամանակաց ամէն: Կատարեցաւ հրամայեալն ի քէն ո՛վ տէր պատուական: Չսակաւ գծիկս ընկալ յանպիտան Յակոբ արքեղէ Տրապիզոնցի, իբրև վիսէր և էջս այրոյն. և անմեղադիր լեր խոշորութեանն և անարհեստութեան և սխալանաց սորա. Վի կար մեր այսչափ էր. և մի մոռանար ի մտաց քո սուրբ ի բարի մասին վանարծառն աղաչեմ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Սկզբի մագաղաթի առաջին երեսի վրա գրված է) Այս կիրիս: Այս: Այս կի:

Թ. 118ա.—Աձ. Վգեցուցանէ:

Թ. 118բ.— Չվերջին ստացող սուրբ տառիս, որ ձեռնադրութեան գիրք կոչի զմահդասի Մարիամն ևսու զսայ յիշատակ ինձ և ծնողաց իմոց և յամենայն արեան մերձաւորաց իմոց. ի ձեռն Աստուածատուր վարդապետին որ է յայժմու ժամանակին պատրիարք Կոստանդնուպոլսի (1537—1550— Ն. Մ.) մայրաքաղաքի. Վոր Տեր Աստուած Վինքն հաստատուն անդրդ (ո) լելի պահեսցէ մինչև ի խորին ծերութիւնն. ի վերայ գաւազանին իւրոյ ամէն:

Արդ աղաչեմ Վձեկ ով հանդիպ (թ. 119ա) ողբ սուրբ տառիս կարդալով կամ սարինակելով ինչեւջիք ի մաքրափայլ աղաթս ձեր զմահդասի Մարիամըս և Վորն իմ բարեւեր վնոճայ Յովասափա և Վորիքն իմ վնոճայ Պաղշիս և Վհաճի Կիրակոսն և Վամենայն արեան մերձօրոսն մեր ասացէք լիակատար սիրով. լոյս վառաց Քրիստոս որդի Աստուծոյ. ի գալստեանդ քո հայրենի փառաք ողորմեայ ամենայն վերագրելոցս ի ամայ և որք բանիս մեղասացէ գործովք նմայ. կատարէ Քրիստոս Աստուած մեր. միջնորդութեամբ մաւր իւրոյ Մարիամու և յամենայն սրբոց յամէն:

Գրեցաւ սակաւ գիրս ձեռամբ Աստուածատուր Պատրիարքին ի թվին ՋՂԲ (1543 — Ն. Մ.) ապրիլ ԻԱ (21 — Ն. Մ.):

992 թուիս Լուսաւորջի: ՋՂԲ ապրիլ ԻԱ:

Թ. 119բ.— Գրեցաւ գիրս 1299:

Գրեցաւ գիրս ձեռամբ Աջօտցի տիրացու գոչեցեալ Սարգիս, որ եմ ես մեղոք լցեալ, արդ դուք ինչեւք Վմբափայլ աղօթս ձեր, արդ տուք ինչեւլ լինիք ի Քրիստոսէ ամէն. թվի ՌԲՃԺԹ-ին (1170— Ն. Մ.) ունիսի ԺԲ (12):

Այս գիրիս Կոռունցի Հապատուրեց լուսայիտքի Յակոբի որդի Սիմոնըս կրեցի: թվին հայոց ՌԲՃԼԵ-ին (1786— Ն. Մ.):

Թ. 120ա.— Այս գիրս յԱջօտցի մահտեսի Արուստի սլթի Օվանեսըն կրեց թվ. հայոց ՌԲՃԲԷ (1778— Ն. Մ.): Գրեցաւ գիրս ձեռամբ Աջօտցի:

Գրեցաւ սա ստմայ Պետրոս:

Այս գիրս յԱջօտցի Պետրոսի որթի Պաւլադր զվ. թվ. ՌԾԸ (2) է:

Թ. 120բ.— Գրեցաւ գիրս Կոռունցի Պաղտուրեան

լուսայ հոքի Յակոբի որդի Սիմոնիս, ով որ կարթայ, թող մէկ Հայր մեղայ մի ասէ... թվին հայոց ... ՌԲՃԼԵ-ին (1786 — Ն. Մ.) ... ԻՐԵ-ին:

Գրեցաւ գր:

Թ. 121ա.— Գր.

Գրեցաւ գիրս Կոռունցի Պաղտուրեան լուսայ հոքի Ալսեի որդի:

Թ. 121բ.— Ավ. այս գիրս Աջօտցի Իրատեան Թօրոսի որդի Յակօբս գրեցաւ ՌԲՃՂԳ-ին (1844— Ն. Մ.) թվին հայոց է:

Թ. 122ա.— ԻԱՎԲ-ին (1874— Ն. Մ.) ապրիլի v-ին (7) մեր Մէսիան աշխարհ եկաւ:

Թ. 126բ.— ԻՂԲ-ին (1843— Ն. Մ.) մայիսի ԲԵ-ին (25) Արուսիսն էմիս առ Աստված փոխեց. օվ որ Կարի Հայր մեղայ ըսէ օծարութեք:

ԻՐԲ (1854— Ն. Մ.) ին ունվարի ԲԴ-ին (26) Ալօբի որդի Մանուկն առ Աձ փոխեցաւ: Ը (8) օրեգոյ որդին Մանուկն աշխարհ եկաւ և քորս մեռաւ: Ինչեւլ թարիքին Օվեսըն առաւ Վմբափայլ մայիս ԻԱ-ին (18) Վիլն լուսավորն հոքիինին:

ԻԲԴ-ին (1860— Ն. Մ.) Փրկչին թղվական փեսայր վարի 9-ին Յակոբ էմիս առ Աստված փոխեց հորս օվ որ կարթայ օծարութեք Հայր մեղա մը ըսէ:

Գրեց որթին Նապարէք:

ԻՐԲ-ին (1855— Ն. Մ.) ապրիլ ԻԲ-ին (10) Յակոբի որթի Մարթիտոսն առ Աստված փոխեցաւ:

Թ. 127ա.— ԻՂԲ-ին (1850— Ն. Մ.) մայիսի ԲԴ-ին (30) Մանուկի որդի Արուսիսն աշխարհ եկաւ:

ԻՂԲ-ին (1850— Ն. Մ.) դեկտեմբի Ի-ին (1) Նապարէթի որդի Գելորքն աշխարհ եկաւ:

ԻՐԲ-ի (1854— Ն. Մ.) ուլիսի ԻԲ-ին (10) Օվեսի որդի Օվակիմն աշխարհ եկաւ:

Թ. 127բ.— Արքայ երկնաւոր թագաւոր բարձրալ Տր բոլորից ամենից ակնկալութե, ստեղծող տնասակականաց, հաստիչ իմանալեց, անձառ եղականութեց, կապմիչ իմանալեաց, տվիչ լուսոյ, առիթ առւտոյ, պատրաստիչ վաղորդեան, երսեցուցիչ երեկոյ:

Թվին ԻՐԵՎ-ին (1808— Ն. Մ.) օգոստոսի մէկ Յակոբ որդի Մարտիրոսը աշխարհ եկաւ:

Թվին ԻՐԵՎ-ին (1816— Ն. Մ.) մայիսի մէկին Ակոբի որդի Նապարէթը աշխարհ եկաւ:

Թվին ԻՐԵՎ-ին (1819— Ն. Մ.) հոգտեմբերի ԲԵ-ին (25) Ակոբի որդի Օվեսըն աշխարհ եկաւ:

Թվին ... մարտի մէկին Մանուկը աշխարհ եկաւ:

Թ. 128ա.— Թվին ՌՄԺԶ-ին (1767— Ն. Մ.) մայիսի Ա-ին Նապարէթի որդի Յովեսը աշխարհ եկաւ:

Թվին ՌՄԻԸ-ին (1779— Ն. Մ.) ունիսի ԺԵ-ին (15) Նապարէթի որդի Արուսիսըն աշխարհ եկաւ:

Թվին ՌՄԿԴ-ին (1815— Ն. Մ.) ունվարի 4-ին Նապարէթ էմմես առ Աձ փոխեցաւ. օվ որ գարթայ մէկ Հայր մեղայ ըսէ: Չայս գիրս Յովեսի որդի Ակոբս գրեցի:

Թվին ԻՐՎԲ-ին (1825— Ն. Մ.) օգոստոսի մէկին Արուսիսին որդի Թօրոսը աշխարհ եկաւ:

Թվին ԻՐՎԳ-ին (1830— Ն. Մ.) ուլիսի 10-ին Արուսիսին որդի Գիւրգորը աշխարհ եկաւ:

1747-ին (1833—Ն. Մ.) ունիսի-ին (5) Արուսիանի որդի Օվակիմը աշխար էկաւ:

Թ. 128բ.— Որ ես մայրիմ քաղցանու չէ կըկա ես վորդիդ ջոգայլ եցիկզ աչերս լցեր որդարասօք վոչ ոք ունիմ. որ սրբէ: Թքին երես իմ մեղաւորք և ոչ ոք կայ մաքրէ Սբն Օհանէս հեռի նուէր Պետրոս գիոս ոչ ճանաչէ: Ով Մարամ մաղեղառենի գնայ մօր իմ արդաէթ է որդին քո արքանդ էր չաղ գայ. վիս գապանէ քանի արք կենդան իմ...

Թ. 129ա.— Որ ես մայր իմ քաղցր անուշիկ, եկ տես վորդիդ քո գեղեցիկ, վաչերս լցեր. որդ արտասօք. վոչ ոք ունիմ որ սրբէ: Թքին երես իմ մեղաւորք և ոչ ոք կայ որ մաքրէ, Սբն Օհանէս հեռի նուէր. Պետրոս վիս ոչ ճանաչէ: Ով Մարիամ Մագդաղենի գնայ մօր իմ անտէ թէ որդին քո արքան էր. շտով գայ վիս գապանէ: Քանի որ ես կենդան իմ թող գայ վիւր կարօտ եկն անտէ, վի մի գուցէ յետոյ եկեալ և վիս մեռեալ գտանէ:

Թ. 129բ.— Գառնուկ որդեակ մի ես ունի:

Ձայնիւ նորա կու ցնծայի.

Այսօր դարին հազար հեռի

Ձմարդիկ արար ողորմելի:

Ձարդ մի պայծառ ես ունի

հոտով նորա վմայիկի.

Այսօր եղև յինէն հե...

.... արար խեղճ ու լայի:

....յս կենաց իմ յոյս էր

Ձողորմի ողորմելոյ:

Ձվերջին համբոյր տուր իմ գերոյս

Ձի մի եղեց որդակոյոյս:

Այ իմ կարմիր վարդ որդեանակ իմ

Քեզ կասեն թէ խիստ տեղեկացաւ.

Այ իմ շուշան իսպիտակ որդեանակ

Քեզ կասեն թէ այրեամբ ներկեցաւ.

Այ իմ աջերտ աղանոյ

Քեզ կասեն թէ խաւարեաց.

Շրթունքդ էր շուշան որդեակ

Քեզ (Թ. 130ա) կասեն թէ արիւն ծրեցաւ,

Տեսիլդ գեղեցիկ որդեակ

Քեզ կասեն թէդ գեղեցաւ.

Ձեռքդ է հրաշագործ որդեակ

Քեզ կասեն թէ արոյն թուլացաւ.

Դու յէիր աննման որդեակ

Որ բնաւին չգար քեզ նմանակ.

Թէ ասեն Աբէլ պատարաք

Նա ծառայ դու Տէր անքանդակ.

Թէ ասեն ազնիւ ի Սահակ

Նա տղգեղ, դու լուս արեգակն.

Թէ ասեն Օվսէփն քանտակ

Նայ յեղին, դու նախկին վաւակ:

1878 Կրպ Կանիմեան:

(Վերջում գտնվող մագաղաթայն պահպանակի վրա գրված է.)

Քապիւթոյ ճանջիւ ապիւ դիւպէրիմ Մէլքոն Խէ-դիւյէ իւրիւն: Քիւտէ քիւտէ ստղամ լար օլունուր վի:

հաթիրի շերդ քէր ագղալ օլունուր: Պէտէյի աշը-տըլը տէ իշ օղլ».

Նապարէթ ԻԲԳ (249—Ն. Մ.) սէնէսի:

Ա Բ Գ Դ Ե Զ ... (գրչափորձ):

(վերջի էջում)

Յիշատակ արդարոց

աւրինութեամբ եղիցի:

№ 615

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՅԻՍՈՒՍԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

Թերթերը՝ 113:— Պրակները՝ 11, սկզբից 3 պրակ պակասում է, եղածներն էլ անկանոն են, այսպես ԺԴ՝ 1, Ե և Զ՝ 8, Թ, Ժ, ԺԱ և ԺԳ՝ 11, Է և Ը՝ 12, ԺԲ՝ 13, Դ՝ 16 թերթերից են բաղկացած:— Մեծու-թյունը՝ 16.4×10×2 սմ.:— Նյութը՝ դեղնած և կեղ-տոտած բարակ թուղթ:— Կազմը՝ կարմիր ստվարա-թուղթ:— Պահպանակները՝ վերջում կա մի թերթ թուղթ:— Վիճակը՝ վատ, սկզբից 31 թերթ (3 պրակ) և վերջից էլ պակասավոր է, բազմաթիվ թերթեր թափված են:— Գրությունը՝ միասյուն:— Դատարկ թղթերը՝ 31ա—32ա, 96բ—98բ, 101բ—103ա:— Տո-ղերը՝ 18:— Գծումները՝ ճնշումով:— Գիրը՝ բոլոր-գիր:— Ձարդագրություն՝ չունի:— Գրիչը՝ անհայտ:— Պատվիրատուն՝ անհայտ:— Ժամանակը՝ 16—17-րդ դարեր:— Վայրը՝ անհայտ:— Ծանոթագրություն՝ մատյանն ստացված է Նոր Վեհարանի գրադարանից 17 նոյեմբերի 1982 թ.:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. 4բ.— Յաղագս վասն դարձեալ նենգութեամբ սպանելի գշաքարիայ զհայրն Յովհաննու:

Թ. 8բ.— Յարուցեալ Յովսէփ վաղվաղակի առ Վմանուկն և Վմայրն իւր գնաց փախըստական ...

Թ. 13ա.— Յաղագս վասն Յիսուսի խորտակելոյ Վկուռն և կործանելոյ Վմեհեանս դիւացն և բազմու-թիւն մարդկան որ մեռան անդ և յարութիւն եղև իսկ:

Թ. 22բ.— Յաղագս վասն դարձեալ հրեշտակին ապդ առնելոյ Յովսէփայ գնաց յերկիրն Եղի և բնա-կիւ նոցա յաջխարն Գալիլեացոց քաղաքն Նապա-րէթ:

Թ. 32բ.— Յաղագս վասն երանելոյն նոցա յեգիպ-տոսէ և գալի կողմանս հարաւոյ յաջխարին Արա-բիայ տղայութիւն զոր առնէր Յիսուս և մահուան որ եղև յարութիւն մեռելոց:

Թ. 40ա.— Յաղագս փոխելոյ նոցա անդրէն և գնաց նոցա յերկիրն Ասորեստանաց:

Թ. 42ա.— Յաղագս վասն երթալոյ նոցա յերկի (ր) և Քանաւու և տղայութիւն զոր առնէր Յիսուս և մահ-ուան, որ եղև իսկ և յարութիւն և մեռելութիւն զոր առնէր Յիսուս:

Թ. 50բ.— Յաղագս վասն գնալոյ նոցա ի քաղաքն Տապարիայ տալ զնայ ի յարվեստ ներկութեան և տղայութիւն զոր առնէր Յիսուս և սքանչեղեացն որ եղև անդ:

Թ. 34ա.— Ժամանակագրուի Ածաշունչ գրոց ըստ Եօթանամնից՝ ի մերս հեղինակացն հայոց, շնորհապերճ և գիտնական վրդպտոցն:

Թ. 36ա.— Տարեկանաց բանալիք և հարկաւոր գլտեղիք, թուականաւ Քի և Հայոց, ի տողէ նորին, և ի գլխոյն, զաս ի մի տուփ և զտանես՝ վեօթներին, վերադիրն, գիր տարոյն, և այլն:

(Տրված է 1776—1836 թթ. վաթսուս տարվա ժամանակաշրջանը):

Թ. 37բ.— Պարզատօմար միջոցաց: Տես գլխոյն ի տողն գիր տ (ա) րոյ:

Թ. 39բ.— Չայնագիւտ ի ձեռն տարեգրին. սկիւբըն ի բուն Բարեկենդանին Կիրակին:

Թ. 40ա.— Օրացոյց մշտատն ըստ կարգի Այսմաւորաց մերոց, և համաձայնուի տօնից յունաց, և լատինաց, և տաճկաց ռուսկամէից. օր աւուր ամսոց՝ հանդերձ եօթն երկու, և վերադրաւ մերով:

Թ. 54բ.— Աղիւսակ ծագման արևուն:

Թ. 55ա.— Կէս աւուրն, և կէս գիշերին:

Թ. 55բ.— Լուսնացոյց նորագոյն՝ վերադրաւ հին Հռոմայեցոց:

Թ. 56բ.— Լուսնացոյցս այս մշտատն ըստ տաճկաց Դուռէ նամէ կամ պէշիխապի անուանի, որ վրուսի առաջին աւուր պատկեր օրն ցուցանէ:

Թ. 57ա.— Օսմանցոց թգրուն թիւն, Սալթանաթն, և կեանքն ցուցանէ, թարքմանեալ ի նոցունց:

Թ. 58ա.— Կանոն և թիւ հրէից:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Թ. 23ա.— Փոքր տօմար հայոց, շրջանաւոր և անփոփոխ, գեղեցիկ և դիւրին ոճով: Նախապս յօրինեցեալ ի յերջանկաց հարցն մերոց յառաջնոց, շնորհապերճ և գիտնական վրդպտոց: Իսկ և ի նարդենիս մեծաւ աշխատութեւ սրբագրեցեալ, և իբր նոր ի նորոյ յատկական խրատովք և կանօնիւք, և մշտնջենաւոր պարզատօմարիւ ի յոյս ածեցեալ ի փառս Այ և ի յօգուտ ազգիս հայոց:

Թ. 54ա.— Կատարումն տարոյս լիցի ի փառս ամենաւար Երրորդունեն ի միոյ Ածունեն Հօր և Որդոյ և Հոգոյն. և ի պատիւ ամ Սբց նր:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թ. 1ա.— Սեփականութիւն Գարեգին քնյ. Կարապետեան, Սոֆիա:

Թ. 23ա.— (Այստեղ կա փոքրիկ մի կնիք, ուղղանկյուն, 1.3×1 սմ. չափսերով: Կապգրերով մի անուն կա, որ դժբախտաբար չի վերծանվում: Կնիքը դրված է նույն էջում գտնվող հիշատակարանի ներքև, որով շատ հավանաբար կնիքի տեղը հանդիսացել է ձեռագրի մատյանի գրիչը):

Թ. 34ա.— Մեր տան վարթը, այս հին ավուրիցն մնաց (ա) ծ Սբ Գրիգը մեզ համար:

Ղարիպեան ընտանիք:

Ֆարօսի Ավառիւն քիւլէն:

№ 617

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ Ա. ԳԵՕՐԳ ԵԿԵՂԵՑՈՒ

Թերթերը՝ 19:— Մեծությունը՝ $24.3 \times 15 \times 0.3$ սմ.:
— Նյութը՝ լուսանկարչական լավորակ թուղթ:— Կապ՝ չունի:— Պահպանակներ՝ չունի:— Վիճակը՝ լավ:— Գրությունը՝ միասուն:— Դատարկ թղթեր՝ չկան:— Տողերը՝ փոփոխական, 23—33:— Գիրը՝ բոլորգիր:— Չարդագրություն՝ ձեռագրի շապիկում կա մի մեծ պարզանկար, որ ներկայացնում է ինքնին ձվաձև մի գծանկար, կանգնած պատվանդանի վրա, իսկ վերևից երկու կողմերից կախված են երկու շղթաներ, որոնց յուրաքանչյուրի ծայրին մեկական խաչ կա: Շապիկում գտնվող հիշատակարանը գրված է ձվաձև գծանկարի մեջ: Առաջին էջում կա գեղեցիկ մի գլխավարդ և երկու թռչնագրեր: Մի թռչնագիր էլ կա 10-րդ էջում:— Գրիչը՝ դպիր Պետրոս Տեր Ստեփանյան Անդրիանուպոլսեցի:— Պատվիրատուն՝ անհայտ:— Ծաղկողը՝ շատ հավանաբար նույն ինքը գրիչ Պետրոս դպիրն է:— Ժամանակը՝ 1828 թ.:— Վայրը՝ Փոլիպոլսոյի (այժմ Պոլդիվ, Բուլղարիա):— Ծանոթագրություն՝ բուն ձեռագրի լուսապատճենը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին է ուղարկված Բուլղարիայից մի քանի տարի առաջ: (Բուն ձեռագիրն այժմ գտնվում է Բուլղարիայում):

ԲՈՎԱՆՆԻԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ձեռագիր մատյանը բովանդակում է այժմ Պոլվդիվում գտնվող՝ Ա. Գեորգ եկեղեցու կառուցման, հույների կողմից գրավման, ապա կրկին հայերին վերադարձման և վերանորոգության ամբողջ պատմությունը:

Շապիկը—Ստորագրութի Սբյ եկեղեցույն:

Թ. 1.— Վիպասանութիւն աման Սուրբ Գեորգ եկեղեցույ, որ ի Մակեդոնիա ի Փոլիպոլսոյիս՝ ի ձեռաց ազգին յունաց, ի չորրորդ Սուլթան Մեհմեդ-սի ի քսան և եօթներորդ ամի թագաւորութեան նր Նորին Բարձու հրամանաւ:

Թ. 10.— Ամենայն տուրք բարիք և ամենայն պարգևք կատարեալք ի վերուստ են իջեալք առ ի Հօրէն լուսոյ. Յակոբ Առաք (եալ). Գլ. Ա, հմր ԺԷ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

(Շապիկի վրա գրված է.)

Համառօտ տեսութի (ն) Սբյ եկեղեցույն կառուցելոյ յանուն սրբոյն Գեորգայ ի Փոլիպոլսոյիս. և ևս անցից ժողովրդեան Գամիւնացոց:

Ի նախկին գաղափարէ ընդարձակօրէն արարեցելոյ. ի հապար հարիւր քսան և վեց, թուաբերութեան հայոց. ժողովեալ բարեյօժարութեամբ վճարուպ Եպիսկոպոս և վերողութեամբն Աստուծոյ Առաջնորդ և վերատեսուչս քաղաքիս:

Յամի Տոն 1828, և ի Հայոց ՌՄՀԷ (1828 թ.— Ն. Մ.) յունիսի 16 ի Փոլիպոլսոյիս ընդ հովանեաւ Սբ Գեորգ եկեղեցույ:

Թ. 8.— Որ արդ համառօտեալ ի դիւրութիւն իմացման հասարակօրէն յԱնդրիանուպոլսոյ Մետրոպ Եպիսկոպոսէ. ի թիւ Հայոց հապար երկու հարիւր եօ-

քանասուն և եօթն. և ի յունիսի վեշտասաներորդոյ ի Փիլիպպուպոյն:

Իսկ արդ՝ վերստին առ օրինակեալ սոյն սա ի նոյն օրինակէ անտի, Պետրոս Դպրեալ Տէրեայ Ստեփանեան, բնիկ Անդրիանուպոլսեցոյ, ի թիւ Հայոց ՌՄՀէ-ին (1828 թ.—Ն. Մ.):

Թ. 9.— Ստորագրութի

Սրբոյ եկեղեցոյն, որ ի Փիլիպպուպոյն քաղաք նորոգ կառուցելոյ, յանուն սրբոյն Գեորգայ քաջամարտիկ Ջօրաւարին Քրիստոսի:

Ի պատրիարքութեան սրբոյն Սաղիմայ՝ Տեան Տեան Գաբրիէլ Աստուածաբեալ և սրբական Արքեպիսկոպսին:

Եւ ի պատրիարքութեան Կոստանդնուպոլսոյ Տեան Տեան Կարապետ Աստուածընտիր և սրբական Արքեպիսկոպոսին:

Եւ ի յառաջնորդութեան քաղաքի՝ Տեան Տեան Մեսրոպ Առաքելաշաւիկ Արքեպիսկոպոսին:

Սմի Տեան մերոյ՝ 1828, և ի Հայոց ՌՄՀէ, գրեալ ի Փիլիպպուպոյն բարեճոխ քաղաքի, ի սեպտեմբեր ամսոյ 25:

Թ. 15.— Որով և այլով ապա կառուցեալ Սբ եկեղեցոյն ի հիմանց մեծադիր նորոգութեք, ընդ նմին վայելուչ Առաջնորդարանիս և Դպրատանս՝ եղով ի նմա ներկայ վարիչ Անդրիանուպոլսեցոյ Տէրեայ Ստեփանեան հանճարամիտ տրցւ Պետրոսին՝ (թ. 16) կայ մնա յիշատակ մշտնջենաւոր դրամոյս վերակացու իշխանապետիս և հոգաբարձու իշխանիս և իւրաքանչիւր իշխանաց և համայն ժողովորդոց մանկանց եկեղեցոյ՝ առ յապա եկելոց եղբարց սիրելեաց ի վայելումն՝ հոգևոր և անպատում ուրախութեք, ի ներքին և յարտաքին աչաց տեսութիս:

Չոր և ուրեմն վՄանուկ իշխանապետ աղայս և փորդիս իւր՝ ՎՏիրապարգևս, ՎԳրիգոր և ՎՅովակիմ Չէլէպիսն պահեսցէ Տէր ընդ երկայն աւուրս բազում խաղաղութեք՝ անվնաս յամ վնասակար դիպածոց, և առատացուցէ վամ ինչս իւրեանց՝ առաւել քան պառաւել մինչև վաւիտեան: Նոյնպէս ՎԴաւիթ աղայն քիտաբարձու շինութեանս այստիկ տանն Այ խնամեսցէ Տէր ըստ իւրում ողորմութե հանդերձ Աստուածաշնորհ վաւակօք իւրովք և վարձահատոյց լիցի ի կրկին կեանս՝ պահելով յամ հոգևոր և ի մարմնաւոր վն(ա)սուց և վարդարեւով ընդ երկայն աւուրս յամ բարութեանս իւր:

Նան՝ ՎՄահտեսի Կարապետ աղայն, ՎՄիրիճան աղայն, ՎՄեսրոպ աղայն, և ՎԱւետիս աղայն, ընդ վերձաւոր պարագայս իւրեանց՝ ի շնորհս ողորմութեան իւրոյ պահեսցէ Տէր, և վարդարեւսցէ վանական բարութեամբ՝ հոգևոր և մարմնաւոր վայելչութեամբ: Ընդ որս և վմանկունս սրբոյ եկեղեցոյս՝ քիտաբարձու ժողովորդոց, ըստ ամ չափու և հասակի՝ ամենապօր աջովն իւրով խնամեսցէ և պահպանեսցէ Տէր. և ամ բարութեամբ ճոխացուցէ ընդ երկայն աւուրս և վամն՝ ի վախճանի՝ սուրբ արքայութե իւրում արժանացուցէ: Ձի սոքայ ամենեքեան ըստ իւրաքանչիւր աստիճանի և արդեանց և աշխատանաց և ջերմեռանդն բաղձանաց՝ արժանի են յիշա-

տակի և մաղթանաց առ Աձ. Վի (թ. 17) ըստ վարձուց իւրեանց արժանի լիցին երանական մասին՝ սատ բարեպէս քաղաքավարեալ, ըստ որում յաւուրս սոցա եղև շինութիւն Տանն Այ. և սոքա եղևն աշխատ ըստ իւրաքանչիւր պայմանի և կարողութեան: Որոյ վն ապա խնդրեսցուք ի Տեանէ, Վի տացէ սրբոյ եկեղեցոյս՝ հաստատութիւն անդորոնելի յամ վնասուց՝ ըստ հոգևորին և ըստ մարմնաւորին՝ Աստուածային աջովն պաշտպանեալ մինչև ի կատարած աշխարհի, որ և առասցեն ամ հրեշտակք և մարդիկք եղիցի եղիցի:

Հուսկ ուրեմն արժանի տեսչիք յիշման ի բարի ՎՄեսրոպ եպիսկոպոս վնասատ հոգի, և Վներողութեամբն Այ առաջնորդ և վերատեսուչս քաղաքիս, որ ներկայ գտեալ նորոգութե սրբոյ եկեղեցոյս այս գծագրեցի քիտաբարձու ծառութեանս: Նկարեմ, որ գաղափարէ վաս, և Վփոքր յիշատակիս գրեսցէ, և որ արասցէ՝ Վվարձս ի Տեանէ ընկալցի:

Ի ՌՄՀէ (1828 թ.— Ն. Մ.), և ի սեպտեմբերի ԻԵ (25), ի Փիլիպպուպոյն քաղաք:

Սոյն եկեղեցոյս բազմամեայ երախտաւոր՝ Ջաքարիա մաքրակրօն վարդապետն մեր, ի շինման սրբոյ եկեղեցոյս վերակոչեաց Տէր առ ինքն ի սեպտեմբերի ԻԹ (29), և ի թուին Հայոց ՌՄՀէ (1828 թ.— Ն. Մ.). յաւուր տօնի սրբոյն Գեորգայ քաջայարդք փորաւարին Քրիստոսի Տոն մերոյ, որ և եղաւ առ դրան տաճարիս սրբոյ եկեղեցոյս՝ ի դիր հանգըստեան՝ արժանաւոր իւրոյ հոգեջան երախտաւորացն, Վոր Տէր ընդ սք դասեսցէ և կենդանի օրհնութիւն ի մէնջ մի վերջացի. ամէն:

Թ. 18.— Իսկ արդ՝ վերստին առ օրինակեալ սոյն սա ի նոյն օրինակէ անտի՝ ի յամենախոնարհ և նուաստագունեղ մարգէ տեղոյս՝ Պետրոս անուն ևնթ դպրեալ Անդրիանուպոլսեցոյ, յորդոյ վաճառական Տէրեայ Ստեփանի հանգուցելոյ ի Տէր:

Սմի Տոն՝ 1828, և նոյնմբերի 7 ի սոյն Փիլիպպուպոյն բարեհամբաւ քաղաքի: Վերջ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. 19. Սուլթան Մեհմեմետ Դ-րդ գահակալեց յամին Քրստի. 1648: Հայոց գաղթականութիւնը իւր գահակալութեան 27-րդ տարին գաղթած են Բօլնիոյ Քամէշ քաղաքէն Անդրիանուպոլիս և անտի մաս մը Փ. Պօլիս (Ծանոթ.— այսինքն այժմյան Փոլդդիլ քաղաքը—Ն. Մ.). այն է յամին Քսի. 1675:

Հաստուք Օսմանեան կայսրութեան թուականն է 1299:

Աչքէ անցուցինք 10 հոկտեմբեր 1923-ին:

(այստեղ կան չորս ստորագրութիւններ)

Կ. Գ. Փափապեան

Թ. Արզուման (Եան)

Պ. Ս. Աբգարեան

Գ. Իսն (մնացած մնալ չի գրված—Ն. Մ.):

(Այս թերթի վերին աջ անկյունում կա մի փոքրիկ պիտակ, որի վրա արձանագրված է հետևյալը)

№ 23

1917:

(Շարունակելի)